

ОУХБ-ын Хүүхдийн Хөдөлмөрийг
Устгах Олон Улсын Хөтөлбөр
(ОУХБ-АЙПЕК)

Төслийн үр дүнгийн тайлан

(2005-2010)

**ОУХБ-ын Хүүхдийн Хөдөлмөрийг Устгах Олон
Улсын Хөтөлбөр
(ОУХБ-АЙПЕК)**

Төслийн үр дүнгийн тайлан

(2005-2010)

Энэхүү тайланг MON/05/P50/USA төслийн хүрээнд
АНУ-ын Хөдөлмөрийн Департаментын санхүүгийн дэмжлэгтэйгээр хэвлэв.

Танилцуулга

Олон Улсын Хөдөлмөрийн Байгууллагаас Хүүхдийн хөдөлмөрийг устгах олон улсын хөтөлбөрөөр Монгол улсад хэрэгжүүлсэн "Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүдийг устгах үндэсний хугацаат дэд хөтөлбөрийг дэмжих төсөл" (MON/05/P50/USA)-ийг Америкийн Нэгдсэн Улсын Хөдөлмөрийн Департаментийн санхүүгийн дэмжлэг (2, 9 сая ам долларын буцалтгүй тусламж)-тэйгээр 2005 оны 10-р сараас 2010 оны 5-р сарыг дуустал нийт 56 сарын хугацаатай хэрэгжүүлээ.

Төсөл нь хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүдийн эсрэг үндэсний хэмжээний үйл ажиллагааг дэмжих эерэг орчныг бэхжүүлэх, хөдөлмөр эрхэлж байгаа болон эрхлэх эрсдэлтэй охид, хөвгүүдийг хөндийрүүлэх, урьдчилан сэргийлэх, нөхөн сэргээхэд чиглэсэн орон

нутгийн нэгдмэл үйл ажиллагааны загварыг туршиж, түгээн дэлгэрүүлэх зорилготой байлаа. Хөдөлмөр эрхэлж буй болон эрхлэх эрсдэлтэй хүүхдэд чиглэсэн шууд туслалцаа, үйлчилгээний хөтөлбөрүүдийг Улаанбаатар хот, Баянхонгор, Дорноговь, Дорнод, Өвөрхангай, Төв аймагт хэрэгжүүлж, уул уурхай, хогийн цэг, зах, гудамжин дахь хүүхдийн хөдөлмөр, хүүхдийн бэлгийн мөлжлөг, хөдөө ах ахуй дахь хүүхдийн хөдөлмөрт анхаарал хандуулсан юм.

"Хүүхдийн хөгжил, хамгааллыг сайжруулах үндэсний хөтөлбөр" (2002-2010) болон засгийн газрын холбогдох бодлогын баримт бичгүүд, эзэд, үйлдвэрчний байгууллагуудын хүүхдийн хөдөлмөртэй тэмцэх стратеги нь төслийн үйл ажиллагааны бодлогын хүрээ болж байв.

Төслийн хэрэгжилтийг зохицуулах бүтэц

Төслийг хэрэгжүүлэх тухай Ойлголцлын санамж бичгийг 2005 оны 11-р сарын 18-ны өдөр Монгол Улсын Засгийн газрыг төлөөлж Нийгмийн Хамгаалал, Хөдөлмөрийн Яам, ОУХБ-ын хооронд байгуулсан юм. Үүний дагуу НХХЯ-ны сайдын тушаалаар Хүүхдийн хөдөлмөрийн асуудлаарх Үндэсний зохицуулах хороо, тус хорооны ажлын албыг нийгмийн түншүүдийн оролцоотойгоор 2006 онд байгуулсан. Хороо нь өнгөрсөн хугацаанд АЙПЕК хөтөлбөрийн үйл ажиллагаанд

бодитой дэмжлэг үзүүлж ажилласнаас гадна хүүхдийн хөдөлмөрийн асуудлыг үндэсний болон салбарын бодлого, хөтөлбөрийн хүрээнд тусгах, холбогдох салбарын оролцоог нэмэгдүүлэхэд анхаарч ажиллалаа.

Төслийн хэрэгжилтийг зохицуулах, мониторинг хийх үүрэгтэй төслийн нэгж үндэсний болон орон нутгийн түвшний үйл ажиллагаанд техникийн дэмжлэг үзүүлж ажиллав.

Төслийг хэрэгжүүлэхэд үндэсний түвшний төрийн захиргааны 11,

нийслэл, орон нутгийн түвшний 10, төрийн бус 16, эздийн нэг, үйлдвэрчний хоёр байгууллага болон хэвлэл мэдээллийн байгууллагууд, уран бүтээлчидтэй хамтран ажиллав. Энэхүү тайланд дурьдсан үр дүн нь

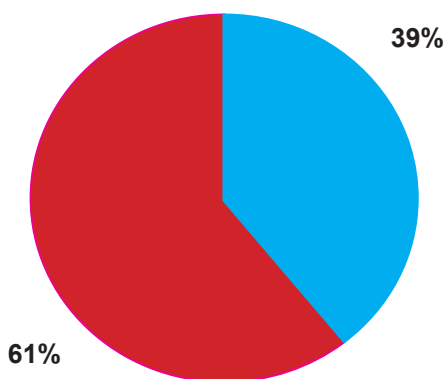
эдгээр байгууллагууд болон үндэсний зөвлөхүүдтэй хамтран ажилласны үндсэн дээр гарсныг тэмдэглэхийн зэрэгцээ хөтөлбөртэй хамтран ажилласан бүх байгууллага, иргэдэд талархал илэрхийлье.

Төслийн төсвийн зарцуулалт

Төслийн нийт зардал 2.9 сая ам доллар бөгөөд үүнээс 1.6 сая ам. доллар нь үндэсний болон орон нутгийн түвшинд гэрээгээр хэрэгжүүлсэн төсөл, үндэсний зөвлөх болон гадаад, дотоод сургалтад, үлдэх

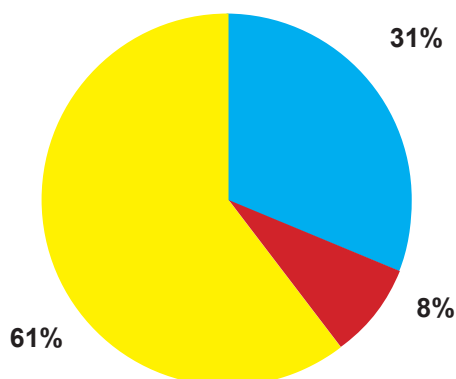
хэсэг нь АЙПЕК-ийн Удирдах газрын техникийн зөвлөгөө үйлчилгээ, төслийн дунд хугацааны ба эцсийн үнэлгээ, төслийн ажилтнуудын цалин, томилолт, тоног төхөөрөмж, урсгал зардалд зарцуулав.

Зураг 1. Гэрээгээр гүйцэтгэсэн төслүүдийн санхүүжилтэд үндэсний ба орон нутгийн түвшний үйл ажиллагааны эзлэх хувь

- Үндэсний түвшний үйл ажиллагаанд үзүүлсэн дэмжлэг
- Орон нутгийн түвшний үйл ажиллагаанд үзүүлсэн дэмжлэг

Зураг 2. Орон нутгийн түвшний үйл ажиллагаа

- Орон нутгийн зохицуулалт, чадавхийг дэмжих зардал
- Олон нийтийн ойлголтыг нэмэгдүүлэх ажиллагааны зардал
- Хүүхдэд шууд чиглэсэн туслалцаа, үйлчилгээний зардал

Хөтөлбөрийн дэмжлэг, үйл ажиллагааны гол үр дүн

Хүүхдийн хөдөлмөр, түүний тэвчишгүй хэлбэрүүдийг устгахад чиглэсэн бодлогын хүрээ, үйлчилгээний хүртээмж өргөжиж, санхүүжилт нэмэгдэж байна

Холбогдох яам, агентлаг, төрийн бус байгууллагуудын хүчин чармайлт, санал санаачилга, АЙПЕК хөтөлбөрийн дэмжлэгтэйгээр үндэсний түвшинд болон орон нутагт хэрэгжүүлсэн үйл ажиллагааны үр дүнд хүүхдийн тэвчишгүй хөдөлмөрийг устгахад чиглэсэн бодлогын хүрээ, үйлчилгээний хүртээмж өргөжиж, санхүүжилт аажмаар нэмэгдэж байна. Тухайлбал:

■ **Боловсрол:** Сургуулийн гадна байгаа хүүхдэд суурь боловсрол нөхөн олгох хөрөнгийг хувьсах зардлаар санхүүжүүлэх тухай заалтыг Боловсролын тухай хуульд оруулах талаар АЙПЕК хөтөлбөрийн зүгээс идэвх чармайлт гаргав. Боловсролын тухай хуулинд нэмэлт өөрчлөлт оруулах чиглэлээр Английн Хүүхдийг Ивээх сан (тухайн үеийн нэрээр) болон үндэсний төрийн бус байгууллагуудтай хамтран ажилласны үр дүнд уг заалт хуулинд бий болсноор сургуулийн гадна байгаа хүүхдэд боловсрол нөхөн олгох сургалтын санхүүжилтийг шийдэхэд нийцүүлсэн чухал алхам боллоо. “Суурь боловсрол эзэмших насны хүүхдийг боловсролын үйлчилгээнд бүрэн хамруулах талаар баримтлах чиглэл”-ийг БСШУЯ-наас батлав. Улмаар Албан бус Боловсрол, Зайны Сургалтын Үндэсний төв

“Суурь боловсролыг дүйцсэн хөтөлбөрөөр олгох журам” –ын хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийв. Дүйцсэн хөтөлбөрийн сургалтын хүртээмж, чанарыг дээшлүүлэхэд сургуулийн гадна байгаа хүүхдийн талаарх мэдээллийг сайжруулах, дүйцсэн хөтөлбөрийн сургалтыг зохион байгуулах үйл явцыг илүү тодорхой болгох, дүйцсэн хөтөлбөрийн сургалтын хөрөнгө оруулалтын зардлыг нэмэгдүүлэх, орон нутаг, холбогдох байгууллагад мэдээлэл түгээх, үйл ажиллагааны тайлагналтын ил тод байдлыг хангах шаардлагатайг тодорхойллоо.

■ **Ур чадвар:** Суурь боловсрол эзэмшсэн эсэхээс нь үл хамааран, хөдөлмөрийн тухай хуульд зааснаар ажил эрхлэх насанд хүрсэн (15 нас) хүүхдийг мэргэжлийн анхан шатны сургалтад хамруулах заалтыг Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуульд оруулсан нэмэлт өөрчлөлтөөр баталгаажуулж, улмаар НХХЯ эдгээр хүүхдэд зориулсан сургалтын төсвийг 2009 оноос эхлэн Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангийн үйл ажиллагааны зардалд тусгайлан төлөвлөдөг болов.

■ **Амьжиргаа:** Хөдөлмөр эрхэлдэг хүүхдийн эцэг эх, гэр бүлийнх нь насанд хүрсэн гишүүдийг хөдөлмөр эрхлэлт, орлого нэмэгдүүлэх үйлчилгээнд хамруулж, хүүхдийг нь тэвчишгүй хөдөлмөрөөс чөлөөлөхөд чиглэсэн туршилтын дэд хөтөлбөрийг НХХЯ боловсруулж байна.

“Бичил уурхайг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр”-ийг 2008 онд Засгийн газраас баталж, албан бус уурхайд ажиллаж буй хүүхдийг аюултай ажлаас чөлөөлж, эрүүл мэнд, боловсролын үйлчилгээнд хамруулах үүргийг орон нутгийн Засаг дарга нарт хүлээлгэв. Бичил уурхай дахь хүүхдийн хөдөлмөрийг 2015 он гэхэд бүрмөсөн устгах зорилтыг уг хөтөлбөр баталгаажуулав.

- “Төрөөс малчдын талаар баримтлах бодлого” батлагдсанаар мал аж ахуйн салбарт хүүхэд хөдөлмөр эрхлэх нөхцөл, шалгуурыг тодорхой болгох, тус салбар дахь хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүдийг арилгах бодлогыг хэрэгжүүлэх чиглэлээр холбогдох яамд тодорхой үйл ажиллагаа төлөвлөн хэрэгжүүлэхээр тогтлоо.

Насанд хүрээгүй хүнийг ажиллуулахыг хориглосон ажлын байрны жагсаалт шинэчлэгдэж, олон нийтийн ойлголт нэмэгдлээ

“Насанд хүрээгүй хүнийг ажиллуулахыг хориглосон ажлын байрны жагсаалт”-ыг шинэчлэх, сурталчлан түгээхэд НХХЯ-нд дэмжлэг үзүүлж ажилласны үр дүнд уг жагсаалт Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн сайдын тушаалаар 2008 оны 9-р сард шинэчлэгдэв. Жагсаалтыг сурталчлан таниулах, түгээн мэдээлэх сургалтыг ажил олгогч, хөдөлмөрийн байцаагч, хүүхдийн эрхийн ба нийгмийн ажилтнууд, орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагын ажилтнууд болон хүүхэд, эцэг эхийн дунд зохион байгуулав. Түүнчлэн жагсаалтыг

англи, орос, хятад, солонгос зэрэг хэл рүү хөрвүүллээ. Жагсаалтыг бүх аймаг, орон нутагт хүргэж түгээснээс гадна түүнийг хүүхэд, эцэг эхэд ойлгомжтой тайлбарлах богино хэмжээний сургалтын кино, зурагт хуудас зэргийг багтаасан сургалтын багцыг боловсруулж гаргав.

Насанд хүрээгүй хүний хөдөлмөрт холбогдох эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох санал, зөвлөмж боловсруулж хэлэлцүүлээ

Үндэсний хууль тогтоомж хүүхдийн хөдөлмөрийн талаарх ОУХБ-ын холбогдох Конвенциудтай хэрхэн нийцэж байгаа талаар үндэсний зөвлөхийн судалгаа шинжилгээ, түүнчлэн Хүний Эрхийн Үндэсний Комиссын судалгааны илтгэлд тусгагдаж, Хөдөлмөрийн тухай болон бусад хууль тогтоомжийг цаашид боловсронгуй болгох санал, дүгнэлтүүд гарлаа. Монголын Үйлдвэрчний Эвлэлийн Холбоо нь хуульч, өмгөөлөгчдийнхөө бодит үйл ажиллагаанаас урган гарсан санал, хийсэн судалгаан дээрээ үндэслэн, Хөдөлмөрийн тухай хуулийг шинэчлэх хүрээнд насанд хүрээгүй хүний хөдөлмөр эрхлэлтийн харилцааг боловсронгуй болгох талаар санал боловсруулж, гурван талт уулзалтаар хэлэлцүүлэв.

Хүүхдийн хөдөлмөрийн талаар үндэсний хэмжээнд түүвэр судалгаа хийх чадавхи бий боллоо

Хүүхдийн хөдөлмөрийн талаар үндэсний хоёр дахь удаагийн судалгааг (2006-2007) хийхэд Үндэсний Статистикийн Хороонд техникийн болон санхүүгийн дэмжлэг

үзүүлснээр цаашид Ажиллах хүчний судалгааг дөрвөн улирлаар зохион байгуулах, тоо, үзүүлэлтийг нийслэл, аймгийн түвшинд боловсруулах арга зүй, чадавхи бий болсноос гадна хүүхдийн ажил эрхлэлт, хөдөлмөрийн нөхцөл байдлын цар хүрээ, мөн чанар, хандлагад гарч буй өөрчлөлтийг хянах боломжтой болов.

Олон Улсын Хөдөлмөрийн Статистикчдын 18 дугаар Бага хурлаас баталсан “Хүүхдийн хөдөлмөрийн статистик”-ийн тухай тогтоол, холбогдох илтгэлийг монгол хэлнээ хөрвүүлэв. Энэ нь холбогдох байгууллага, мэргэжилтнүүд, нийгмийн түншүүдийн хүүхдийн хөдөлмөрийн статистик тооцооны олон улсын аргачлалын талаарх ойлголтыг нэмэгдүүлэхэд тодорхой хувь нэмэр оруулна.

Хүүхдийн хөдөлмөрийн үндэсний мониторингийн үзүүлэлтүүдийг боловсруулж, тэдгээрийн тоон эх сурвалжийг тодорхойлов

Хүүхдийн хөдөлмөрийн мониторингийн үндэсний түвшний үзүүлэлтүүдийг Нийгмийн Хамгаалал, Хөдөлмөрийн Яам боловсрууллаа. Тэдгээр үзүүлэлтүүдийг Ажиллах хүчний судалгааны хүрээнд Хүүхдийн хөдөлмөрийн хавсралт судалгааны мэдээллийн эх үүсвэрт үндэслэн дөрвөн жил тутамд тооцох аргачлалыг боловсруулах асуудлаар НХХЯ болон ҮСХ хамтран ажиллаж байна.

“Статистик-дүн шилжилгээний СТАТА програмыг эзэмших сургалт”-ыг НҮБ-ын Ази, Номхон Далайн Бүсийн Статистикийн Хүрээлэнгийн техникийн

дэмжлэгтэйгээр, “Хүүхдийн хөдөлмөр, залуучуудын ажил эрхлэлтийн үзүүлэлтүүд, тэдгээрийг тооцоолох арга зүйн сургалт”-ыг Ромын Их Сургуулийн дэргэдэх “Хүүхдийн ажлыг ойлгохуй” судалгааны төслийн¹ техникийн дэмжлэгтэйгээр зохион байгуулсан нь хүүхдийн хөдөлмөрийн үзүүлэлтүүдийг боловсруулах, тоо мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх НХХЯ-ны ажилтнуудын чадавхийг бэхжүүлэхэд хувь нэмэр орууллаа.

Хүүхдийн хөдөлмөрийг устгах, залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих бодлогын уялдааны талаар ойлголт төлөвшив

ОУХБ, НҮБ-ын Хүүхдийн сан, Дэлхийн Банкны хамтран хэрэгжүүлдэг “Хүүхдийн ажлыг ойлгохуй” судалгааны төслийн баг “Монгол улс дахь хүүхдийн хөдөлмөр, залуучуудын ажил эрхлэлтийн үр дүнг ойлгохуй” дүн шинжилгээний тайланг боловсруулж, бодлогын зөвлөмжийг хэлэлцүүлэв. Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүдийг устгахад залуучуудын зохистой хөдөлмөрийг дэмжих бодлогыг нийгмийн түншлэлийн талууд хүлээн зөвшөөрч, залуучуудын зохистой хөдөлмөрийг дэмжих бодлого, хөтөлбөрүүдийн хүртээмж, үр нөлөөг сайжруулахад анхаарч байна.

Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүдийн эсрэг Үндэсний сүлжээ байгуулагдаж, чадавхи нь дээшиллээ

Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүдийн эсрэг үндэсний

¹ ОУХБ, НҮБ-ын Хүүхдийн сан, Дэлхийн банкны хамтарсан төсөл

сүлжээ байгуулах төрийн болон төрийн бус байгууллагуудын санаачилгыг дэмжиж ажиллав. Одоо энэхүү Сүлжээ нь 30 гаруй гишүүн байгууллагатай, гишүүн байгууллагуудынхаа чадавхийг бэхжүүлэх талаар нэлээд ажил хийж, туршлага хуримтлууллаа. Сүлжээ нь гишүүн байгууллагуудын үйл ажиллагаанд зөвлөгөө өгөх, чадавхийг нь дээшлүүлэх, үйлчилгээнийх нь чанарыг сайжруулах, зарим тодорхой асуудлаар мэргэшүүлэх, олон нийтийн ойлголтыг сайжруулах, шилдэг сайн туршлагаа солилцох зэрэг чиглэлээр ажиллаж байна. Цаашид хүүхдийн хөдөлмөрийн бодлого шийдвэрт мэргэжлийн нөлөө үзүүлэх, тэвчишгүй хэлбэрийн хөдөлмөр болон бэлгийн мөлжлөгт өртсөн хүүхдийг хамгаалах, нөхөн сэргээх, боловсрол, сургалт, хөдөлмөр эрхлэлтийн хөтөлбөр, үйлчилгээнд хамруулах, урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааг гэрээний үндсэн дээр хэрэгжүүлэх чадавхитай болох зорилготой ажиллаж байна. (Сүлжээний вэбсайт www.networkchildlabour.mn -д зочлоорой.)

Бодлого боловсруулагчдын ойлголтыг дээшлүүлэхэд хүүхдийн хөдөлмөрийн судалгаанууд хувь нэмэр орууллаа

Хүний Эрхийн Үндэсний Комиссоос 2008 онд хийсэн “Монгол улс дахь хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүд” судалгааны хүрээнд хүүхдийн бэлгийн мөлжлөгийг хориглох, устгахад чиглэсэн үндэсний хууль тогтоомжийн байдалд үнэлгээ дүгнэлт хийж, зөвлөмж боловсруулсан юм. Судалгааны үр дүнг ХЭҮК “Монгол улс дахь хүний эрх, эрх

чөлөөний тухай илтгэл”-дээ оруулж УИХ-д өргөн барьснаар УИХ-ын Хууль зүйн байнгын хороо 2008 онд хэлэлцэв.

Монгол дахь хүүхдийн хөдөлмөрийн зонхилох салбар болох мал аж ахуйд ажилладаг хүүхдийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл мэнд, айлд ажиллаж буй хүүхдийн нөхцөл байдлын суурь судалгааг ХХААХҮЯ, Монголын Мал зүйч, Үржүүлэгчдийн Холбоо хамтран хийв. МАА дахь хөдөлмөрийн харилцааг боловсронгуй болгох, малчид, тэдгээрийн хүүхдийн хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл мэндийн талаарх ойлголтыг дээшлүүлэх, сургалтын хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлэх, ялангуяа сургуулийн гадна байгаа хүүхдэд боловсрол нөхөн олгох сургалтын чанарыг дээшлүүлэх, малчин залуучуудад зориулсан сургалтыг мэргэжлийн сургалттай холбох, малчдыг хөдөлмөр эрхлэлтийн болон нийгмийн даатгалын үйлчилгээнд хамруулах хэрэгцээтэй байгааг уг судалгаа харууллаа. Судалгааны тайлан, бодлогын зөвлөмжийг ХХААХҮЯ –ны зүгээс бусад яамдын оролцоотойгоор хэлэлцэж, тодорхой үйл ажиллагааг “Төрөөс малчны талаар баримтлах бодлого”-ыг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөнд тусган, бусад яам, агентлагтай хамтран ажиллахаар тогтов.

“Үндэсний цөөнхийн хүүхдийн боловсрол, хүүхдийн хөдөлмөрийн байдал” судалгааг хийхэд ХЭҮК-д дэмжлэг үзүүллээ. Хүүхдийн хөдөлмөрийг устгах үйл ажиллагааны цаашдын чиглэлийг боловсронгуй

болгоход энэхүү судалгаа ач холбогдолтой болно.

Хүүхдийн хөдөлмөр, түүний тэвчишгүй хэлбэрүүдийг устгахад хуулийн байгууллагын ажилтнуудын чадавхийг дээшлүүлэхэд хувь нэмэр орууллаа

Хүүхдийн хөдөлмөрийн болон бэлгийн мөлжлөгийн гэмт хэргийг шийдвэрлэхэд хуулийн байгууллагын албан хаагчдын чадавхийг сайжруулахад чиглэсэн сургалтын гарын авлагыг Хууль Зүйн Үндэсний Хүрээлэн боловсрууллаа. Уг гарын авлагыг хуульчдын давтан сургалтын байнгын хөтөлбөрт ашиглах юм. Уг гарын авлагаар эхний ээлжинд Улаанбаатар хотын мөрдөн байцаагчдад зориулсан сургалтыг Эрүүгийн Цагдаагийн газартай хамтран зохион байгуулахаар болов. Гарын авлагыг бэлтгэхдээ бодит жишээ, тулгамдаж буй бэрхшээл, асуудалд тулгуурлан, мэргэжлийн чиглэлээр ажиллаж туршлагажсан хүмүүсийг оролцуулах, улмаар мөрдөн байцаагч, өмгөөлөгч, прокурор, шүүгч зэрэг холбогдох дөрвөн мэргэжлийн төлөөлөгчдөөр тус тусад нь хэлэлцүүлэн хамтын оюунаар боловсруулснаараа практик ач холбогдолтой болов.

Хүүхдийн хөдөлмөрийн хяналтыг сайжруулахад хувь нэмэр орууллаа

Хөдөлмөрийн хяналтын арга ажиллагааг орчин үеийн арга барилд шилжүүлэх, хүүхдийн хөдөлмөрийн хяналтын чадавхийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн дэмжлэгийг ОУХБ болон АЙПЕК хөтөлбөрийн зүгээс Улсын Мэргэжлийн Хяналтын Газарт

(хуучин нэрээр) нэлээд хэдэн жилийн хугацаанд дэмжлэг үзүүлж ирсэн юм. Хөдөлмөрийн байцаагчдын чадавхи, менежментийг бэхжүүлэхэд чиглэсэн “Хөдөлмөрийн хяналтын орчин үеийн арга ажиллагаа” сургалтын гарын авлагыг боловсруулж, хөдөлмөрийн байцаагчдын сургалтыг олон улсын зөвлөхийн дэмжлэгтэйгээр зохион байгуулав. Сургалтын үр дүнд хөдөлмөрийн хяналтын орчин үеийн чиг хандлагын талаарх мэдээлэл, мэдлэг сайжирч, шинэчлэлийн эхний зарим алхмыг хэрэгжүүлж эхэлсэн билээ.

Хөдөлмөрийн хяналтын байцаагчдын зүгээс албан ба албан бус салбар дахь хүүхдийн хөдөлмөрт хяналт хийх аргачлал МХЕГ-ын даргын 2009 оны тушаалаар батлагдав. Энэ нь хүүхдийн хөдөлмөрийн хяналтын үйл ажиллагааг албан бус хэвшил рүү чиглүүлэхэд тодорхой алхам болов.

Хүүхдийн хөдөлмөрийн хяналтыг сайжруулах, сургалт сурталчилгааны ажил зохион байгуулах, судалгаа явуулах чиглэлээр МХЕГ болон МҮЭХ цаашид хамтран ажиллах чиглэлээ хэлэлцэж байна. МҮЭХ-ноос шинээр бий болгосон хөдөлмөрийн олон нийтийн хяналтын байцаагч буюу итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчдийг хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүдийг устгах зорилтыг хэрэгжүүлэхэд хандуулах өргөн боломжтой юм.

Хөдөлмөр эрхэлдэг залуучуудад хуулийн зөвлөгөө өгөх, тэднийг өмгөөлөх чадавхийг дээшлүүллээ

Хөдөлмөрийн мөлжлөгт өртсөн болон хөдөлмөр эрхэлдэг хүүхэд,

залуучуудад хууль, эрх зүйн мэдээлэл, зөвлөгөө өгөх, тэдний эрхийг нь хамгаалж өмгөөллийн үйлчилгээ үзүүлэх төслийг Монголын Үйлдвэрчний Эвлэлийн Холбоо хэрэгжүүлсний үр дүнд МҮЭХ-ны дэргэдэх хуульч, өмгөөлөгчдийг насанд хүрээгүй ажилтнуудын эрх зүйн хамгааллын чиглэлээр чадавхижуулав. Эрх нь зөрчигдсөн хүүхдийг илрүүлэх, тэдэнд мэдээлэл, зөвлөгөө, өмгөөллийн үйлчилгээ үзүүлэх кампанит ажлыг үйлдвэрчний хуульч, өмгөөлөгчдийн багийн гишүүд нийслэл, орон нутагт өрнүүлснээр эрх нь зөрчигдсөн 300 гаруй хүүхдэд хөдөлмөрийн харилцааны асуудлаар эрх зүйн зөвлөгөө өгч, 20 хүүхдэд өмгөөллийн туслалцаа үзүүлэн, холбогдох хохирлыг нь барагдуулав. Үйлдвэрчний хуульчид хөдөлмөрийн харилцааны асуудлаар насанд хүрээгүй хүнд үзүүлэх зөвлөгөө, өмгөөллийн үйлчилгээгээ үргэлжлүүлэн хийсээр байна.

Бэлгийн мөлжлөгт өртсөн хүүхдийн суурь судалгааны арга зүйг туршилаа

“Биеэ үнэлэгч болон бэлгийн мөлжлөгт өртсөн хүүхдийн судалгаа”-г Үндэсний Статистикийн Хороо удирдан, Хүйсийн тэгш эрхийн төв зэрэг холбогдох төрийн бус байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлэв. Далд явагддаг, үйлдвэрлэлийн хүрээний бус үзэгдлийн талаарх судалгааг ийнхүү анх удаа ҮСХ хэрэгжүүлж байгаа нь өрхийн түүвэр судалгаагаар тооцох боломжгүй хүүхдийн хөдөлмөрийн нэн тэвчишгүй хэлбэрүүдийн талаарх мэдээлэл, түүнийг цуглуулах арга зүйг бий болгоход чухал ач холбогдолтой боллоо. Судалгаа нь

үндэсний түвшний зохицуулалтын механизм, нийслэлийн түвшний төрийн ба төрийн бус байгууллагууд, эзэд, үйлдвэрчний байгууллагуудыг мэдээллээр хангах, ойлголтыг нь дээшлүүлэх, цаашид хэрэгжүүлэх бодлого, арга хэмжээний үндэслэлийг сайжруулах, хүүхдийн бэлгийн мөлжлөгийг устгахад чиглэсэн холбогдох хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгоход зохих хувь нэмэр оруулна.

Хүүхдийн бэлгийн мөлжлөг, бэлгийн хүчирхийллийг хориглох, гэмт этгээдийг шийтгэх хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох санал боловсрууллаа

Бэлгийн мөлжлөгт өртсөн хохирогч хүүхдүүдийн бодит жишээн дээр үндэслэн тэдний эсрэг гэмт хэргийг мөрдөн байцаах, шүүхийн шатанд шийдвэрлэх явцад хууль тогтоомжийн хүрээнд зохистой зохицуулагдаагүй асуудлууд, практик үйл ажиллагаан дээр тохиолдож буй доголдолтой асуудалд дүн шинжилгээ хийж, холбогдох зөвлөмж бүхий тайланг боловсрууллаа. Хүчирхийллийн эсрэг Үндэсний Төвөөс холбогдох байгууллага, судлаачидтай хамтран хэрэгжүүлсэн үйл ажиллагаа нь Эрүүгийн хууль, Садар самуун явдалтай тэмцэх тухай хууль болон Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хуулиудад нэмэлт өөрчлөлт оруулах, энэ чиглэлээр нөлөөллийн ажил хэрэгжүүлэхэд чухал ач холбогдолтой гэж үзэж байна. Мөн ХЭҮТ нь бэлгийн мөлжлөгт өртсөн хүүхдүүдэд стратегийн өмгөөлөл үзүүлэх ажлыг туршлагатай хуульчдын туслалцаатайгаар хийхэд

анхаарч, цаашид энэ чиглэлийн ажлыг үргэлжлүүлэхээр төлөвлөсөн нь төслийн үр дүнгийн тогтвортой байдлыг хангахад чухал ач холбогдолтой болов.

Бэлгийн мөлжлөгийн хохирогч хүүхэдтэй ажиллах үр чадвар, арга зүйг дээшлүүлээ

Бэлгийн мөлжлөг, хүчирхийллийн хохирогч хүүхдийг хамгаалах, тэдний эрхийг сэргээхэд чиглэсэн хамгаалал, эрүүл мэнд, сэтгэл засал, хөгжлийн үйлчилгээг хамтарсан багаар үзүүлснээр бэлгийн мөлжлөг, хүчирхийллийн гэмт хэрэг үйлдэгчдийг яллах, хохирогч хүүхдийг нөхөн сэргээх ажил илүү үр дүнтэй байгааг нотоллоо. Хүчирхийллийн эсрэг Үндэсний төв болон холбогдох төрийн бус байгууллагуудын үйл ажиллагааны хүрээнд “Бэлгийн мөлжлөгт өртсөн хүүхдийг хамгаалах, нөхөн сэргээхэд олон салбарын мэргэжилтнүүдийн хамтарсан үйл ажиллагааны аргачлал”-ыг туршиж, дүн шинжилгээний тайлан боловсрууллаа. Энэхүү тайлан нь хохирогч хүүхдүүдтэй ажилладаг мэргэжилтнүүдийн үйл ажиллагаанд гарын авлага болох боломжтой юм. Түүнчлэн ОУХБ-ын Хүүхдийн хөдөлмөрийг устгах олон улсын хөтөлбөрийн Удирдах газраас боловсруулсан “Хүүхдийн бэлгийн мөлжлөгтэй тэмцэх үйл ажиллагааны стратегийг боловсруулах удирдамж”-ийг орчуулж, холбогдох байгууллага, мэргэжилтнүүдийн чадавхи, арга зүйн хөгжлийг дэмжлээ.

Хурдан морь унаач хүүхдийн эрх, хамгааллын тухай ойлголт бүх түвшинд нэмэгдэж, холбогдох журамд өөрчлөлт орлоо

“Хурдан морь унаач хүүхдийн чуулган”-ыг Хүүхдийн төлөө үндэсний газар 2006 онд анх удаа зохион байгуулж, унаач хүүхдийн аюулгүй байдал, эрхтэй холбогдсон бэрхшээл, тулгамдсан асуудлуудыг хүүхдийн оролцоотойгоор нээлттэй хэлэлцэж, мөн Хүний Эрхийн Үндэсний Комиссоос хурдан морины унаач хүүхдийн осол гэмтлийн талаар судалгаа хийж, үр дүнг унаач хүүхдийн үндэсний чуулганы зэрэгцээ зохион байгуулсан уяачдын холбоодын гишүүдийн уулзалтад танилцуулсан нь уяачдын холбоодын ойлголтыг нэмэгдүүлэх, морины хүүхдийн нөхцөл байдал, хүүхдийн эрхийг хамгаалах шаардлагын талаар нэгдсэн ойлголт, хамтын ажиллагаа бий болгоход чухал хувь нэмэр оруулсан юм.

Энэхүү чуулганы үр дүнг Хүүхдийн төлөө Үндэсний Зөвлөл хэлэлцэж, улмаар “Улсын их баяр наадмын хурдан морины уралдааны дүрэм”-д зарим нэмэлт өөрчлөлт орсноор уяачдын хүлээх үүргийг нэмэгдүүлэх, уралдааны зохион байгуулалтыг сайжруулах, хүүхдийн аюулгүй байдал, эрхийг хангахад тодорхой дэвшил гарлаа. Тухайлбал, наадмын хурдан морины уралдааны комисст хүүхдийн эрхийн ажилтан байнга оролцдог болж, уралдааны өмнө хүүхдийн эрүүл мэндийн үзлэгийг зохион байгуулж, ослын даатгалд хамрагдсан байдлыг хянадаг болов. Мөн уралдаантай холбогдон

гарсан хүүхдийн эрхийн зөрчил, мэдээллийн мөрөөр хүүхдийн эрхийн байгууллагууд холбогдох арга хэмжээ авах нь нэмэгдлээ.

Түүнчлэн Хүүхдийн төлөө газар хурдан морины уралдаанд оролцсон, гэмтсэн хүүхдийн талаар улсын хэмжээнд мэдээлэл цуглуулах хүснэгтийг боловсруулж туршлаа. Цаашид энэ мэдээллийг жил бүр цуглуулж, боловсруулалт хийн, унаач хүүхдийн гэмтлийн байдлыг хянах, уяачид, олон нийтийн ойлголтыг нэмэгдүүлэх, хууль тогтоомжид шаардлагатай нэмэлт өөрчлөлт хийх үндэслэлийг боловсруулахад ашиглах юм. Эрүүл Мэндийн Их Сургуулийн хийсэн хурдан морь унаач хүүхдийн эрүүл мэндийн судалгаа нь унаач хүүхдийн хамгаалах хувцас хэрэгслийн стандартыг боловсруулах ажлын эхлэлийг тавихад хувь нэмэр оруулна.

Ажил мэргэжлийн чиг баримжааны талаарх ойлголт нэмэгдэж, зөвлөгөө өгөх чадавхийг дээшлүүлэхэд хувь нэмэр орууллаа

Хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт нийлүүлэлтийг тохируулах, хүний нөөцийн хөгжлийг дэмжих чухал стратегийн нэг бол ажил мэргэжлийн чиг баримжаа олгох явдал юм. Ажил мэргэжлийн чиг баримжаа нь мэргэжлийн сургууль, хөдөлмөрийн зах зээл рүү шилжиж буй хүүхэд, залуучуудад чухал хэрэгцээтэй байдаг. Хүүхдийн хөдөлмөрийн гэвчишгүй хэлбэрүүдийг устгах ба залуучуудын зохистой ажил эрхлэлтийг дэмжих бодлогын уялдааг хангах стратегийн хүрээнд ажил мэргэжлийн чиг баримжааг

хөгжүүлэхэд анхаарч, дараахь үйл ажиллагааг хэрэгжүүлсний үр дүнд ажил мэргэжлийн чиг баримжааны тогтолцоог хөгжүүлэх шаардлага, ач холбогдол, үр нөлөөний тухай ойлголтыг нэмэгдүүлж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйлчилгээний энэ чиглэлээрх чадавхийг хөгжүүлэх эх суурийг тавилаа. Үүнд:

- Ажил мэргэжлийн зөвлөгөө өгөх сургалтын хөтөлбөр, зөвлөгч болон залуучуудад зориулсан гарын авлага, эрэлттэй ажил мэргэжлийн жагсаалт, танилцуулга мэдээлэл, Улаанбаатар хот дахь мэргэжлийн сургууль, сургалтын байгууллагуудын дэлгэрэнгүй лавлагаа зэргийг бэлтгэж, тэдгээрийг хэвлэмэл болон онлайн хэлбэрээр түгээх боломжтой боллоо. Түүнчлэн Нийслэлийн Хөдөлмөрийн газар, Улаанбаатар хотын 9 дүүргийн Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний хэлтэс болон хувийн хэвшлийн хөдөлмөр зуучлалын алба, төрийн бус байгууллагын 17 хүнийг ажил мэргэжлийн зөвлөгчөөр бэлтгэлээ. Хөдөлмөр, Халамжийн Үйлчилгээний Газраас ажил мэргэжлийн зөвлөгч бэлтгэх сургалтыг орон нутагт болон нийслэлд хөдөлмөр зуучлалын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн ба төрийн бус байгууллага, их дээд сургуулийн оюутны хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих төвийн ажилтнуудын дунд зохион байгуулах шийдвэр гаргаж, Нийслэлийн Хөдөлмөрийн газар, Чингэлтэй дүүргийн Засаг Даргын Тамгын Газартай хамтран дүүргийн ЕБС-ийн сурагчдад ажил, мэргэжлийн чиг баримжааны

зөвлөгөө өгөх аяныг эхлүүлсэн нь төслийн хүрээнд эхлүүлсэн ажлын шууд үр дүн боллоо.

- Ажил мэргэжлийн чиг баримжааны тогтолцоог хөгжүүлэх, ялангуяа түүнийг хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйлчилгээний хүрээнд хөгжүүлэх дүн шинжилгээний тайлан, бодлогын зөвлөмжийг боловсруулж, гурван талт уулзалтаар хэлэлцүүлээ. Энэ нь ажил мэргэжлийн чиг баримжааны тогтолцоог хөгжүүлэх бодлогын чиглэлүүдийг тодорхойлоход хувь нэмэр орууллаа.

Бизнесийн боловсролын анхан шатны мэдлэгийг сургуулийн гадна байгаа хүүхдэд олгох чадавхийг дээшлүүлээ

Бүх нийтийн бизнесийн боловсролыг дэмжих, залуучуудыг чадавхижуулах, тэдний зохистой хөдөлмөрийг дэмжихэд чиглэсэн ОУХБ-ын “Бизнестэй танилц” сургалтын сургагч багшийг олон улсын сургалтаар бэлтгэхэд дэмжлэг үзүүлснээр уг сургалтыг түгээн нэвтрүүлэх үндэсний чадавхийг бүрдүүлэхэд чухал хувь нэмэр оруулав. “Бизнестэй танилц” сургалтын хөтөлбөрийг² сургуулийн гадна байгаа хөдөлмөрийн насанд хүрсэн хүүхэд, залуучуудад зориулсан албан бус сургалтын хөтөлбөрт оруулах туршилтын ажлыг Улаанбаатар хотын Сонгинохайрхан дүүргийн Гэгээрэл төв хэрэгжүүлсэн юм. Түүнчлэн Албан бус Боловсрол,

Зайны Сургалтын Үндэсний Төв албан бус сургалтын 31 арга зүйчийг сургагч багшаар бэлтгэн, сургалт явуулах удирдамж чиглэл өгч, сургалтын гарын авлага, сурагчийн дэвтрээр хангалаа. Ингэснээр 20 аймаг, нийслэлийн 9 дүүргийн Гэгээрэл төв боловсрол нөхөн олгох дүйцсэн хөтөлбөрийн хүрээнд “Бизнестэй танилц” сургалтыг зохион байгуулж, 14-20 насны 885 суралцагчийг хамруулав. АББЗСҮТ нь цаашид уг сургалтыг албан ёсоор үргэлжлүүлэх, сургагч багш, сургалтын материал, санхүүжилтийг шийдвэрлэх зорилготой ажиллаж байна.

Ойлголт дээшлүүлэх, олон нийтийг дайчлах стратеги батлагдаж, нэгдмэл ойлголтын хүрээ бий боллоо

АЙПЕК хөтөлбөрийн дэмжлэгтэйгээр Нийгмийн Хамгаалал, Хөдөлмөрийн Яам, Хүүхдийн төлөө Үндэсний Газар, Монголын Ажил Олгогч Эздийн Нэгдсэн Холбоо, Монголын Үйлдвэрчний Эвлэлийн Холбоо болон Хэвлэлийн Хүрээлэн хамтран боловсруулсан “Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүдийн эсрэг нөлөөллийн стратеги”-ийг Хүүхдийн төлөө Үндэсний Зөвлөл баталлаа. Энэхүү нөлөөллийн стратеги нь олон улсын холбогдох Гэрээ, Конвенциудын үзэл санаа, заалтууд, үндэсний хууль тогтоомжид үндэслэн хүүхдийн хөдөлмөр, түүний тэвчишгүй хэлбэрүүдийн талаарх ойлголт, тодорхойлолтуудыг нэг баримт бичгийн хүрээнд тайлбарлан таниулж, олон нийтэд түгээх мэдээллийн гол үзэл санааг тодотгож, хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүдийн эсрэг тогтвортой үйл ажиллагаа хэрэгжүүлэхэд засгийн

² Уг хөтөлбөрийг ерөнхий боловсролын сургууль, мэргэжлийн сургалт үйлдвэрлэлийн төвийн сургалтын хөтөлбөрт оруулахад ОУХБ-ын Бээжин, Бангкокийн Товчоод мөн санхүү, техникийн дэмжлэг үзүүлсэн.

газар, эзэд, үйлдвэрчний эвлэл, хэвлэл мэдээлэл, төрийн бус байгууллагуудын хэрэгжүүлэх ажлын чиглэл, идэвхтэй хамтын ажиллагаа, түншлэлийн ач холбогдлыг чухалчлан заасан юм. Ингэснээр хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүдийг устгах асуудлыг анхаарлын төвд байнга байлгах, энэ чиглэлээр ажилладаг мэргэжилтнүүдийн ойлголтыг нэмэгдүүлэх, олон нийтэд хүргэх мэдээллийн агуулгыг жигдрүүлэхэд тодорхой хувь нэмэр орууллаа. Нөлөөллийн стратегийг сэтгүүлчдэд таниулах сургалтыг зохион байгуулж, түүнд төв, орон нутгийн 33 сэтгүүлч хамрагдав.

Хүүхдийн эрхийг хамгаалах, хүүхдийн хөдөлмөрийг устгах асуудлаар хэвлэл мэдээллийн байгууллага, сэтгүүлчдийн нэгдсэн ойлголтыг бэхжүүлж, чадавхийг нь дээшлүүлээ

Монголын Хэвлэлийн Хүрээлэн нь хүүхдийн эрхийг хамгаалах, хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүдийг устгахын төлөө хэвлэл мэдээллийн байгууллагыг дайчлан, дараахь үйл ажиллагааг явуулж, тэмдэглүүштэй тодорхой үр дүнд хүрээд байна. Үүнд:

- Хэвлэлийн Хүрээлэнгийн дэргэд “Хүүхэд ба сэтгүүлч” клубыг байгуулж, сэтгүүлчдийг хүүхдийн эрхийн олон талт асуудлаар сургах, хүүхдийн эрхийн асуудлаар бичих, нийтлэх чадавхийг нь сайжруулах сургалт, туршлага солилцох уулзалтыг тасралтгүй зохион байгуулж ирэв. Клуб гишүүнчлэлээ өргөжүүлж, клубыг дэмжин ажилладаг олон улсын байгууллагын тоо нэмэгдэв.

■ Хүүхдэд ээлтэй сэтгүүл зүйг хөгжүүлэх хөдөлгөөн өрнүүлж, хүүхдийн асуудалд ёс зүйтэй, хариуцлагатай ханддаг байх, мэргэшсэн сэтгүүлчидтэй болох зэрэг олон асуудалд хэвлэл мэдээллийн байгууллагын захирал, эрхлэгч, эздийн анхаарлыг хандуулж, хэвлэл мэдээллийн байгууллагууд хүүхдийн эрхийг эрхэмлэх “Харилцан Ойлголцлын Санамж бичиг”-т нэгдэх үйл явцыг дэмжин ажилласнаар 7 телевиз³, 3 радио⁴, өдөр тутмын⁵ сонины удирдлагууд уг санамж бичигт гарын үсэг зурлаа. Энэхүү арга хэмжээ нь хүүхдийн асуудлаар томоохон хэвлэл мэдээллийн байгууллагын удирдлагууд дуу хоолойгоо нэгтгэсэн эхний тохиолдол юм. Монголын Хэвлэлийн Хүрээлэн болон Хүүхдийн төлөө газар хамтран уг Санамж бичигт нэгдсэн байгууллагад дэмжлэг үзүүлэх, тэдний хүлээсэн үүрэг хэрхэн хэрэгжиж байгаад мониторинг хийж ажиллахаар тогтлоо.

- Хүүхдийн эрхийн асуудлаар, тэр дундаа хүүхдийн хөдөлмөрийн асуудлаар мэргэшсэн сэтгүүлч бэлтгэхэд ашиглах “Хэвлэл мэдээлэл ба хүүхдийн хөдөлмөр” сургалтын гарын авлага, хөтөлбөрийг боловсруулав. Уг гарын авлагыг эхний ээлжинд Хэвлэлийн хүрээлэнгийн Сэтгүүл зүйн дээд курсийн сургалтын хөтөлбөрт ашиглахаар шийдвэрлэлээ.

³ МҮОНТ, ТВ9, Боловсрол суваг, Монгол ТВ, SBN телевиз, ТМ телевиз, NTV телевиз

⁴ МҮОНР, FM 107.5 радио, FM 104.5 радио

⁵ Өнөөдөр, Өдрийн сонин, Зууны мэдээ, Нийслэл таймс, Нийгмийн толь, Үнэн

Хүүхдийн хөдөлмөрийн эсрэг Дэлхийн өдрийг тогтмол тэмдэглэдэг боллоо

“Хүүхдийн хөдөлмөрийн эсрэг Дэлхийн өдөр”-ийг жил бүр тодорхой уриан дор улсын хэмжээнд тогтмол зохион байгуулахад анхаарал хандуулж, нийгмийн түншүүдийг дэмжин ажиллалаа. Хүүхдийн төлөө газраас санаачлан жил бүр аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт Хүүхдийн төлөө Үндэсний зөвлөлийн тэргүүн, Монгол Улсын Ерөнхий сайдын албан даалгавар хүргүүлж, Дэлхийн өдөртэй холбогдон арга хэмжээг бүтэн сарын туршид зохион байгуулж, тайлагнадаг болсон нь хүүхдийн хөдөлмөрийн асуудалд орон нутгийн удирдлагаас анхаарал хандуулахад чухал ач холбогдолтой байв. Дэлхийн өдрийг тохиолдуулсан тодорхой арга хэмжээ тогтмолжиж, бусад байгууллагын дэмжлэг ч нэмэгдэв.

Хүүхдийн хөдөлмөрийн асуудлыг их, дээд сургуулийн сургалтын хөтөлбөрт орууллаа

ОУХБ-аас их, дээд сургуулийн оюутнуудад зориулан боловсруулсан “Хүүхдийн хөдөлмөр” сурах бичгийг монгол хэлнээ орчуулж, Монгол орны нөхцөл байдалд нийцүүлснийг МУИС-ын Нийгмийн ухааны тэнхим, Боловсролын Их сургуулийн Боловсрол судлалын сургууль, ШУТИС-ийн Нийгмийн ухааны сургуулийн эрдмийн зөвлөл сайшааж, уг сурах бичгийг тэдгээр сургуулийн сургалтад хэрэглэдэг боллоо.

МУИС-ын Хууль зүйн сургуулийн эрх зүйч, Боловсролын Их Сургуулийн

багш бэлтгэх сургалтын хөтөлбөрт хүүхдийн хөдөлмөрийн сэдвийг тусгаж, сургалтын материалыг бэлтгэхэд НҮБ-ын Хүүхдийн сантай хамтран ажиллалаа.

Нийслэл, сонгосон аймаг орон нутгийн түвшинд хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүдийг устгах бодлого тодорхой болж, үйл ажиллагааны зохицуулалт сайжирч, чадавхи дээшлэв

Аймаг, нийслэлийн дэд хөтөлбөр: Улаанбаатар хот, Налайх дүүрэг, Баянхонгор, Дорнод, Дорноговь, Өвөрхангай, Төв аймгийн ИТХ-аас хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүдтэй тэмцэх орон нутгийн дэд хөтөлбөр баталж, хэрэгжилтийг нь жил бүр хэлэлцдэг болов. Тэдгээр дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд АЙПЕК хөтөлбөр санхүү, техникийн дэмжлэг үзүүлж ажиллалаа. Хүүхдийн хөдөлмөрийг устгахад орон нутгийн холбогдох хэлтэс, албад болон ажилтны хүлээх үүрэг, үр дүнгийн шалгуур үзүүлэлт зэргийг тодорхойлж, бүтээгдэхүүн нийлүүлэх гэрээ болон ажилтнуудын ажлын байрны тодорхойлолтод тусгаж хэрэгжүүлэх талаар нийслэл хот, АЙПЕК-ийн төсөл хэрэгжүүлсэн аймгууд нэлээд туршлага хуримтлууллаа.

Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүдийг устгах үйл ажиллагааг орон нутагт гурван талын түншлэл, хамтын ажиллагаанд түшиглэн хэрэгжүүлэхэд АЙПЕК хөтөлбөрийн зүгээс эхнээс нь анхаарч дэмжиж ажилласны үр дүнд АЙПЕК-ийн төсөл хэрэгжүүлсэн дээрх орон нутагт гурван

талын түншлэл сайжирлаа. Тухайлбал Баянхонгор аймагт нийгмийн түншлэлийн гурван талт механизм төлөвшиж эхлэв. Нийслэлд ч мөн хүүхдийн хөдөлмөрийг устгах болон нийгмийн бусад асуудлаарх нийгмийн түншлэл нэмэгдлээ.

“Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүдийг устгах нэгдмэл үйл ажиллагааны загвар”:

Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүдийг устгахад чиглэсэн тогтвортой үйл ажиллагааг орон нутгийн түвшинд төлөвшүүлэх зорилгоор “Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүдийг устгах орон нутгийн хэмжээний нэгдмэл үйл ажиллагааны загвар”-ын төслийг боловсруулсан юм. Орон нутагт хэрэгжсэн үйл ажиллагаа уг загварын чиглэлүүд дээр хэр төвлөрч, хэрхэн уялдаж байгааг төсөл хэрэгжих явцад байнга туршиж, хянаж, хэлэлцэж байв. Загварын давуу ба сул тал, сургамжийн талаар үндэсний зөвлөх хөндлөнгийн дүн шинжилгээ хийлээ. Загварыг хэрэгжүүлэхэд нэлээд хүчин чармайлт гаргасан Баянхонгор, Өвөрхангай, Дорнод аймаг илүү амжилттай, үр дүнтэй ажиллав. Нийслэлд уг загварыг баримжаалан зохицуулалт хийх, үйл ажиллагааны нэгдмэл цогц байдлыг хангахад илүү их бэрхшээл, сорилттой тулгарч байсан хэдий ч нэлээд ахиц гарч, дүүргүүдээс Налайх хамгийн амжилттай хэрэгжүүлэв. Энэхүү загвар нь хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүдийг устгахад чиглэсэн үйл ажиллагааны хүрээг тодорхойлж, орон нутгийн түвшинд нэгдсэн

ойлголт, нэгдмэл зорилго, хүчин чармайлтыг бүрдүүлэх чухал арга хэрэгсэл болж чадахыг үйл ажиллагааны хөтөлбөр амжилттай хэрэгжүүлсэн аймаг, орон нутаг харууллаа.

Орон нутгийнханд түшиглэсэн хүүхдийн хөдөлмөрийн мониторингийн аргачлалыг боловсрууллаа

■ **“Орон нутагт хүүхдийг хөдөлмөрөөс урьдчилан сэргийлэх, хөндийрүүлэх, нөхөн сэргээх үйл ажиллагааны аргачлал”:** Энэ нь хөдөлмөр эрхэлдэг хүүхдийг илрүүлэх, нийгмийн үйлчилгээнд хамруулан хөдөлмөрөөс хөндийрүүлэх, дахин хөдөлмөр эрхлэхээс урьдчилан сэргийлэх арга зүй юм. Энэ аргачлалыг ОУХБ-аас боловсруулсан арга зүй дээр тулгуурлан, Монголын нөхцөлд нийцүүлэн туршиж боловсрууллаа. Уг аргачлалыг хэрэглэснээр орон нутаг бүр хүүхдийн хөдөлмөрийн асуудлаа тодорхойлон, үр дүнтэй шийдвэрлэх практик үйл ажиллагааг төлөвшүүлэх боломжтой болно.

■ **Орон нутгийн түвшин дэх мэдээллийн сан:** Аймаг, нийслэлийн түвшинд хүүхдийн хөдөлмөрийн мэдээллийн сан бий болгох хэрэгцээ байгааг харгалзан “Хүн ам, өрхийн бүртгэл”-д суурилан хөдөлмөр эрхлэгч хүүхдийн бүртгэлийг боловсронгуй болгох, сум, хороо, аймаг, дүүргийн түвшинд уг мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх чадавхийг бэхжүүлэхэд чиглэсэн туршилтыг хэрэгжүүллээ.

**Хүүхдийн хөдөлмөрийг устгах,
хүүхдийн эрхийг хамгаалахын
төлөө ажилладаг байгууллага,
ажилтнуудын арга зүй, чадавхи
дээшиллээ**

■ АЙПЕК хөтөлбөртэй хамтран ажилладаг байгууллага, нийгмийн түншүүдийн төлөөллийг хүүхдийн хөдөлмөр, залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлттэй холбоотой асуудлаар ОУХБ болон бусад олон улсын байгууллагын зүгээс зохион байгуулсан сургалт, туршлага судлах арга хэмжээнд оролцуулах замаар чадавхийг нь бэхжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэв. Хүүхдийн наймаа, хүүхдийн эсрэг хүчирхийлэл, хүүхдийн хөдөлмөрийг устгахад хөдөлмөрийн хяналтын үүрэг, хүүхдийн хөдөлмөрийг устгах ба залуучуудын зохистой хөдөлмөрийг дэмжих хөтөлбөрүүдийн уялдаа, хүүхдийн хөдөлмөрийг устгахад бүх нийтийн боловсролын гүйцэтгэх үүрэг, дэлхийн эдийн засгийн хямралаас хүүхдэд үзүүлэх нөлөө, төрийн бус байгууллагын менежмент зэрэг асуудлаар олон хүнийг сургалтад хамруулав.

■ Нэгдмэл ойлголт, хүчин чармайлт, түншлэлийн чиглэлээр орон нутаг бүрт зохион байгуулсан хэлэлцүүлэг, семинар, сургалт, туршлага солилцох семинар, сайн туршлагын арга зүйг дэлгэрүүлэх ажлууд нь төсөл хэрэгжүүлсэн байгууллагууд, тэдгээрийн ажилтнуудын чадавхийг дээшлүүлэхэд чухал ач холбогдолтой байлаа.

■ Хөдөлмөр эрхэлдэг болон эрсдэлтэй хүүхдийн нөхцөл байдлыг судалж, шаардлагатай

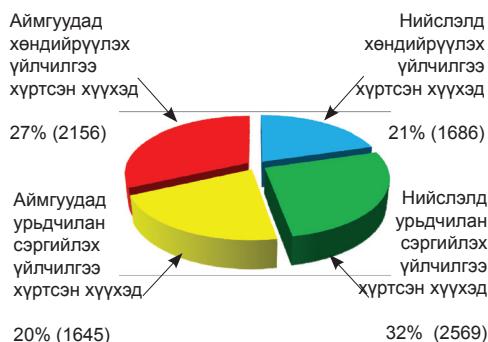
нийгмийн үйлчилгээний хэрэгцээг тодорхойлох, улмаар үзүүлсэн үйлчилгээний үр дүнд хүүхэд хөдөлмөрөөс бүрмөсөн хөндийрсөн, урьдчилан сэргийлэгдсэн эсэхийг магадлах зорилготой нийгмийн ажлын арга зүй, мэдээллийн санг боловсрууллаа.

**Төсөл хэрэгжүүлсэн орон нутагт
хүүхдийн хөдөлмөр багаслаа**

Үйл ажиллагааны хөтөлбөр хэрэгжүүлсэн 5 аймаг, нийслэлд нийт 8,056 хүүхдэд боловсрол, сургалтын болон бусад үйлчилгээг хүргэснээс 3,842 нь хөдөлмөр эрхэлдэг, 4,214 нь хөдөлмөр эрхлэх эрсдэлтэй хүүхэд байв. 4,425 хүүхдийг АББ-ын сургалтад хамруулж, нийт 4,342 хүүхдийг ЕБС болон Гэгээрэл төвийн байнгын сургалтад шилжүүлэв. 701 хүүхэд мэргэжлийн чиг баримжаа олгох сургалтад суралцав⁶.

**Хүүхдийн хөдөлмөрөөс хөндийрүүлэх,
урьдчилан сэргийлэх үйлчилгээ
хүртсэн хүүхдүүд**

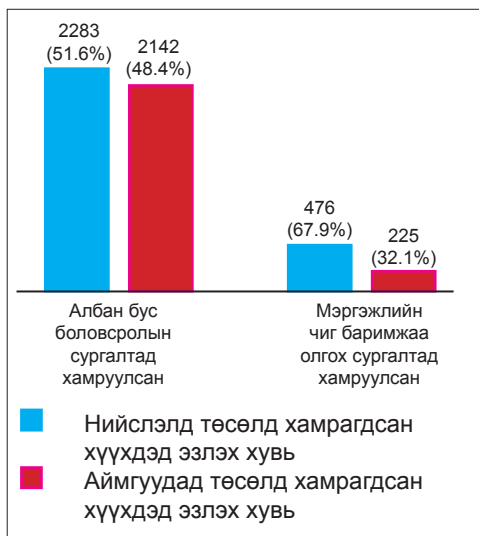
(Нийт 8056)

⁶ Зуучилсан.

Боловсрол, сургалтын үйлчилгээнд хамрагдсан хүүхдүүд

Үйл ажиллагааны хөтөлбөр хэрэгжүүлсэн Өвөрхангай аймагт хөдөлмөр эрхлэгч хүүхдийн тоо 54,9 хувиар⁷, Баянхонгор аймагт 85 хувиар⁸, Дорнод аймагт 65,2 хувиар⁹, Дорноговь аймагт 45,2 хувиар, нийслэлийн Налайх дүүрэгт 92,5 хувиар¹⁰, Баянзүрх дүүрэг дэх Нарантуул зах дээр 80 хувиар¹¹ тус тус буурсан байна.

⁷ 2006 онд 1270 хүүхэд байсан бол 2010 онд 573 болж буурсан, (Өвөрхангай аймгийн ЗДТГ-ын Хүүхдийн төлөө хэлтсийн тайлан)

⁸ 2006 онд 1708 хүүхэд байсан бол 2010 онд 256 болж буурсан, (Баянхонгор аймгийн ЗДТГ-ын Нийгмийн хөгжлийн хэлтсийн тайлан)

⁹ 2006 онд 270 хүүхэд байсан бол 2010 онд 92 болж буурсан, (Дорнод аймгийн ЗДТГ-ын Хүүхдийн төлөө хэлтсийн тайлан)

¹⁰ 2006 онд 160 хүүхэд байсан бол 2010 онд 12 хүүхэд болж буурсан, (Налайх дүүргийн ЗДТГ-ын Нийгмийн хөгжлийн хэлтсийн тайлан)

¹¹ 2006 онд 450 хүүхэд байсан бол 2010 онд 90 болж буурсан, (Нийслэлийн Хүүхдийн төлөө газрын тайлан)

Хөдөлмөр эрхэлдэг хүүхдүүдтэй ажиллах арга зүйн удирдамж, гарын авлагын хүртээмж нэмэгдлээ

Төсөл хэрэгжүүлсэн байгууллагуудын сайн туршлагыг баримтжууллаа. АЙПЕК хөтөлбөрийн хүрээнд хамтран ажилласан төрийн ба төрийн бус байгууллага, эзэд, үйлдвэрчний байгууллагууд үйл ажиллагааныхаа хүрээнд бий болсон сайн туршлагыг оролцооны аргаар тодорхойллоо. Эдгээр сайн туршлага нь орон нутагт үйл ажиллагаа явуулах бусад байгууллага, мэргэжилтнүүдийн ажилд хувь нэмэр оруулна.

Дараахь гарын авлагыг монгол хэлнээ орчуулж, зохиомжлон боловсруулж, холбогдох төр, төрийн бус байгууллагын ажилтнуудын чадавхийг дэмжлээ. Үүнд:

- Хүүхэд, гэр бүлийг чадавхижуулах “Эрх үүрэг, оролцоо” сургалтын багц¹²
- Хүүхдийн эрхийг боловсрол, сургалт, мэдээллийн хэрэгслээр дэмжих багц гарын авлага¹³
- Хөдөлмөр эрхэлдэг хүүхдэд эрүүл мэндийн боловсрол олгох сургалтын гарын авлага
- Хүчирхийлэл, гэмт хэрэгт өртсөн хөдөлмөр эрхэлдэг хүүхдүүдэд нийгмийн ажлын үйлчилгээ үзүүлэх гарын авлага
- “Өрхийн санхүүгийн боловсрол” хөдөлмөр эрхэлдэг хүүхэдтэй

¹² ОУХБ-ын гарын авлага

¹³ ОУХБ-ын гарын авлага (SCREAM: Supporting Children's Rights Through Education, Arts and the Media)

гэр бүл, эцэг эхэд зориулсан гарын авлага¹⁴

- Хүүхдийн хөдөлмөрийг устгах үйл ажиллагаанд хүүхдийн оролцоог хангах гарын авлага
- Хөдөлмөр эрхлэгч хүүхдийн нөхцөл байдал, хэрэгцээг тодорхойлох, үйлчилгээний үр дүнг тооцох аргачлал, мэдээллийн бааз

Эдгээр гарын авлагыг НХХЯ-ны www.stopchildlabour.mn, Хүүхдийн Хөдөлмөрийн Тэвчишгүй Хэлбэрүүдийн эсрэг Үндэсний Сүлжээний networkchildlabor.mn цахим хуудаст байршууллаа.

Түүнчлэн “Насанд хүрээгүй хүнийг ажиллуулахыг хориглосон ажлын байрны жагсаалт¹⁵”-ыг хүүхэд, эцэг эхэд зориулан энгийн, ойлгомжтой хэлбэрээр тайлбарласан зурагт хуудас, аргачлалын зөвлөмж болон

Монгол оронд түгээмэл оршиж байгаа хүүхдийн хөдөлмөрийн хэлбэрүүдийн эрсдэл, хор холбогдлыг таниулсан богино хэмжээний дүрс бичлэгийн долоон киног боловсрууллаа. Эдгээрийг Хүүхдийн Хөдөлмөрийн Тэвчишгүй Хэлбэрүүдийн эсрэг Үндэсний Сүлжээний networkchildlabor.mn цахим хуудаст байршууллаа.

Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүдийн талаар дүрслэх урлагийн уран бүтээлчид, гэрэл зурагчдын бүтээлээс бүрдсэн “Өнгө ба Хар Цагаан” зургийн цомог, “Өдөр бүрийн талх” баримтат хоёр цуврал киног олон нийт, мэргэжилтнүүд болон хүүхэд, эцэг эхийн ойлголтыг дээшлүүлэхэд ашиглах зорилгоор хэрэгжүүлэгч байгууллагуудын ажлын хэрэгцээнд зориулан бэлтгэж тараалаа.

¹⁴ ОУХБ-аас гаргасан гарын авлага

¹⁵ НХХ-ийн сайдын 2008 оны 9-р сарын 107-р тушаалаар батлагдсан

АЙПЕК хөтөлбөртэй хамтран ажилласан байгууллага, түншүүд

Үндэсний түвшний байгууллагууд:

1. Нийгмийн Хамгаалал
Хөдөлмөрийн Яам
2. Боловсрол, Соёл, Шинжлэх Ухааны
Яам
3. Хүнс, Хөдөө Аж Ахуй, Хөнгөн
Үйлдвэрийн Яам
4. Үндэсний Статистикийн Хороо
5. Хүний Эрхийн Үндэсний Комисс
6. Мэргэжлийн Хяналтын Ерөнхий
Газар
7. Засгийн Газрын хэрэгжүүлэгч
агентлаг Хүүхдийн төлөө Газар
8. Засгийн Газрын хэрэгжүүлэгч
Эрүүл Мэндийн Газар
9. Албан бус Боловсрол, Зайны
Сургалтын Үндэсний Төв
10. Боловсролын хүрээлэн
11. Хууль Зүйн Үндэсний Хүрээлэн

Ажил олгогч эзэд, үйлдвэрчний байгууллагууд:

1. Монголын Ажил Олгогч Эздийн
Нэгдсэн Холбоо
2. Монголын Үйлдвэрчний Эвлэлийн
Холбоо
3. Гэгээрэл Үйлдвэрчний
Эвлэлүүдийн Холбоо

Нийслэл, аймгийн түвшний байгууллагууд:

1. Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын
газар
2. Баянхонгор аймгийн Засаг даргын
Тамгын газар
3. Дорнод аймгийн Засаг даргын
Тамгын газар
4. Дорноговь аймгийн Засаг даргын
Тамгын газар
5. Өвөрхангай аймгийн Засаг даргын
Тамгын газар
6. Төв аймгийн Засаг даргын Тамгын
газар
7. Налайх дүргийн Засаг даргын
Тамгын газар
8. Нийслэлийн Хөдөлмөрийн Газар
9. Нийслэлийн Хүүхдийн төлөө Газар

10. Сонгино Хайрхан дүүргийн
Гэгээрэл, хөгжлийн төв

Төрийн бус байгууллагууд, судалгаа, хэвлэл мэдээллийн байгууллагууд:

1. Хүүхдийн Хөдөлмөрийн
Тэвчишгүй Хэлбэрүүдийн Эсрэг
Үндэсний Сүлжээ
2. ЭКПАТ Үндэсний Сүлжээ
3. Өсвөр Үеийнхний Хөгжлийн Төв
4. Тэгш Мөр Төв
5. Гэр Бүлийн Хөгжлийн Төв
6. Монголын Хүүхдийн Эрхийн Төв
7. Нийслэлийн Улаан Загалмайн
Хороо
8. Нийгмийн Хөгжлийн Төв
9. Нийгмийн Ажлын Багш,
Сургагчдын холбоо
10. Хүчирхийллийн Эсрэг Үндэсний
Төв
11. Зохистой Хөгжлийн Жендэр Төв
12. Мониторинг Төв
13. Хүйсийн Тэгш Эрхийн Төв
14. Мал Зүйч, Үржүүлэгчдийн Холбоо
15. МУИС-ийн Хүн ам Зүйн Сургалт,
Судалгааны Төв
16. Хэвлэлийн Хүрээлэн
17. Монголын Үндэсний Радио,
Телевиз
18. Орхон Радио
19. Цэгц Студи
20. Намуунзэт Студи

Зөвлөх байгууллага, үндэсний зөвлөхүүд (орчуулагчдаас бусад):

1. MEC Consulting
2. Б. Энхтуяа
3. Б. Түмэнбаяр
4. Л. Золбаатар
5. Ч. Тунгалаг
6. Ц. Эрдэнэчимэг
7. У. Туяа
8. Д. Нармандах
9. Т. Эрдэнэбилэг
10. Я. Балгансүрэн
11. У. Амарбаясгалан
12. Б. Мөнхжаргал

